

Caryopteris – sortimentsonderzoek en keuringsrapport

Ir. M.H.A. Hoffman

Caryopteris (Blauwbaard) is in de nazomer en herfst een opvallende kleine heester in de Nederlandse tuinen. Met name C. incana en C. xclandonensis en cultivars zijn bekend. Het meest typerend zijn de paarsblauwe bloemen. Deze zijn hét handelsmerk van bekende cultivars zoals 'Kew Blue', 'Heavenly Blue' en 'Arthur Simmonds'. Helaas is er veel verwarring wat betreft de soortechtheid van sommige cultivars. Verder zijn vooral de laatste jaren veel nieuwe cultivars op markt gekomen, onder andere met een compactere groeiwijze en met geel of geelbont blad. Deze nieuwe cultivars worden al dan niet terecht op de markt gebracht als toevoeging of verbetering van het bestaande sortiment. In dit artikel een overzicht van het sortiment.

Onderzoek

Een belangrijke aanleiding voor het onderzoek was de verwarring over soortechtheid van met name enkele oudere cultivars, zoals 'Kew Blue', 'Heavenly Blue' en 'Arthur Simmonds'. Daarnaast heeft het sortiment zich de afgelopen jaren meer dan verdubbeld, als gevolg van introductie van nieuwe cultivars. Daarom is in samenwerking met de Koninklijke Vereniging voor Boskoopse Culturen (KVBC) een sterrenkeuring uitgevoerd, waarin zowel nieuwe als oude cultivars betrokken zijn.

Het onderzoek is gefinancierd door het Productschap Tuinbouw en was onderdeel van het project sortimentsonderzoek sierheesters en coniferen. Voor dit onderzoek zijn ruim 20 verschillende *Caryopteris* verzameld en aangeplant op het PPO-proefveld in Boskoop. Verder zijn planten uit verschillende botanische tuinen

en Nederlandse kwekerijen bekeken. Daarnaast is de Engelse collectie *Caryopteris* bij Peter Catt van Liss Forest Nursery in Hampshire bezocht. Ook zijn diverse literatuurbronnen geraadpleegd.

Taxonomie en verspreiding

Een klein geslacht van ca. 16 soorten die voorkomen in Centraal en Oost-Azië, vooral in China. Het geslacht komt in oostelijke richting voor tot Japan, Korea en Taiwan, in noordelijke richting tot in Mongolië en Oost-Siberie, in westelijke richting tot in de Himalaya (Nepal, Pakistan, Bhutan en India) en in zuidelijke richting tot Burma en Thailand. Van deze soorten komen er 14 voor in China (waarvan 8 endemisch).

Tot voor kort werd altijd aangenomen dat *Caryopteris* tot de *Verbenaceae* (IJzerhardfamilie) behoorde. Echter na DNA-onderzoek van Canti-

no et al. (1999) is komen vast te staan dat het geslacht verwant is aan *Ajuga* en bij de *Lamiaceae* (Lipbloemfamilie) moet worden ondergebracht. Tevens wordt in dit onderzoek een aantal soorten tot aparte nieuwe geslachten verheven (*Pseudocaryopteris*, *Discretitheca* en *Tripura*) en enkele andere soorten worden in bestaande andere geslachten ondergebracht. De bekende soorten *C. incana* en *C. mongholica* en hun soorthybride *C. xclandonensis* veranderen (gelukkig) niet van naam. Wel geldt dit voor de in Nederland matig bekende *C. divaricata*; dit wordt *Tripura divaricata*. Vanwege naamstabiliteit wordt echter ook deze soort in dit artikel nog als *C. divaricata* behandeld. Overigens wordt in dit onderzoek het aantal soorten van *Caryopteris* teruggebracht tot 7.

Nederlandse namen voor dit geslacht zijn niet erg ingeburgerd. Het meest gebruikt wordt de naam Blauwbaard (vertaald uit Engelse "Bluebeard"), maar ook Baardbloem (vanuit het Duitse "Bartblume") en Blauwe spirea (vanuit Franse "Spirée bleue") worden weleens gebruikt.

De naam *Caryopteris* is ontleend aan de iets gevleugelde nootjes (éénzadige vruchtjes): caryo = noot en pteris = vleugel.

Beschrijving

Kleine tot middelgrote bladverliezende struiken, halfheesters of vaste planten. Bladeren tegen-

overstaand, enkelvoudig, eivormig tot lijnvormig, gaafrandig tot getand, gewoonlijk bezet met kleine geelachtige klieren, kort gesteeld. Bloemen vrij klein, in bijsschermen die ontstaan in de oksels van de bovenste stengelbladeren en met elkaar vaak een pluimvormige bloeiwijze vormen. Kelk klokvormig, met 5 lange driehoekige tot lancetvormige tanden. Kroon met korte cilindervormige buis en 5 spreidende, al dan niet gefranjerde lobben. Met 4 uitstekende meeldraden, in 2 paren van ongelijke lengte; bij sommige planten zijn de meeldraden veel korter en geheel of gedeeltelijk steriel. Vruchtbeginsel 4-hokkig, met in elk hok één zaadbeginsel; stijl draadvormig. Er is een 4-delig vruchtbeginsel, waaruit zich vier éénzadige iets gevleugelde vruchtjes (nootjes) ontwikkelen.

Gebruikswaarde

Caryopteris groeit het liefst in de volle zon op niet te voedzame en te natte grond. Teveel schaduw geeft lange slappe planten met weinig bloemen. Teveel nattigheid (vooral in de winter) geeft een slechte groei en veel uitval van planten.

Caryopteris wordt vooral toegepast in gemengde- of vaste plantenborders of als fijne vakbeplanting. Ook voor gebruik als potplant op balkon of terras leent *Caryopteris* zich uitstekend (behalve *C. divaricata*).

65. *C. incana*

66. *C. xclandonensis* 'Summer Sorbet'

De plant bloeit op het éénjarige hout. Snoeien kan het beste na de winter; hierbij wordt aanbevolen om de plant geheel of in ieder geval grotendeels terug te snoeien. Hierdoor blijft een mooie plantvorm en rijke bloei behouden en worden tevens de (lelijke) invriezingen weggeknipt die meestal na de (Nederlandse) winter ontstaan. In Nederland is *Caryopteris* op wat kleine tot grote invriezing na vrij goed winterhard. Wel zitten er wat verschillen tussen de soorten en cultivars. *C. xclandonensis* 'Kew Blue' (soortecht) is bijvoorbeeld minder winterhard dan de meeste andere cultivars. Bij uitval in de winter speelt overigens vaak ook gevoeligheid voor nattigheid een rol. In koudere streken (USDA-zone 5 en 6) vriest de plant helemaal terug en loopt in het voorjaar vanaf de basis weer uit (als een vaste plant).

Voor de soorten geldt dat *C. mongholica* beter kouderesistent is, maar meer gevoelig voor nattigheid, terwijl dit bij *C. incana* net andersom is. *C. xclandonensis* ligt daar ergens tussenin. In ons klimaat is er, ondanks de vrij goede winterhardheid op papier, in praktijk nogal eens uitval van *Caryopteris*. Soms voorspelbaar en/of verklaarbaar, bijvoorbeeld bij erg strenge winters of op natte bodems of extra gevoelige cultivars zoals 'Kew Blue'. Soms is er echter ook onverklaarbare uitval van planten. Het is daardoor lastig om een *Caryopteris*-collectie goed in stand te

houden. In buitenlandse collecties, bijvoorbeeld in Engeland, is dezelfde ervaring opgedaan.

Caryopteris wordt druk bezocht door bijen, hommels en ook vlinders; voor hen is deze nectarbron en pollenbron een welkome nazomer/herfst lekkernij. Verder wordt *Caryopteris* ook wel eens als snijbloem gebruikt. Het vaasleven kan daarbij zeker 10 dagen bedragen.

Vermeerdering

De cultivars worden vooral vermeerderd door middel van zomerstekken. Hierbij kunnen het beste de half verhoude stekken worden gebruikt. Van vollegrondplanten zijn deze in augustus tot begin september goed; van kasplanten wat vroeger. Tussenstek heeft de voorkeur omdat de jonge planten dan goed vertakken. Oogstek is ook mogelijk, maar het plantgoed is dan vaak iets lichter. Het opkweken tot een leverbare plant duurt in principe één jaar, soms, indien groter materiaal gewenst is, twee jaar. In de winter moet het jonge materiaal vorstvrij worden gehouden. Vooral de teelt in pot is de laatste jaren sterk in trek. Dit omdat de planten vaak als visueel aantrekkelijk product verkocht worden. De bloeitijd is te beïnvloeden door met kunstlicht en/of verduistering de daglengte te verlengen of te verkorten. Wanneer een korte dagbehandeling (verduisteren) wordt gegeven, gaan de planten eerder bloeien en wanneer een lange

dagbehandeling (bijbelichten) wordt gegeven, bloeien de planten later.

De soorten kunnen ook worden gezaaid in de herfst. Dit wordt vooral gedaan voor veredelingsdoeleinden. De cultivars van *Caryopteris* komen niet soortecht terug na zaaien.

Keuringsrapport

Waardering (Valuation)

- *** = uitstekend (*excellent*)
- ** = zeer goed (*very good*)
- * = goed (*good*)
- s = voor speciale doeleinden (*for special purposes*)
- o = kan vervallen (*can be eliminated*)

C. xclandonensis N.W. Simmonds ex. Rehder (*C. incana* × *C. mongholica*)

GROEIWIJZE: heester of halfheester, 0,3-1 m hoog (soms tot 1,5 m); stengels rondachtig (niet 4-hoekig), jonge scheuten vrij sterk behaard.

BLADEREN: 2,5-10 lang, lancetvormig tot eivormig-lancetvormig, gaafrandig tot onregelmatig grof getand (0-5 tanden aan elke zijde), met spitse tot stompe top, de basis iets wigvormig tot afgerond, grijsgroen en licht behaard aan de bovenzijde, grijs viltig behaard aan de onderzijde, sterk en aangenaam aromatisch geurend; bladsteel grijs behaard, 0,5-1 cm.

BLOEIWIJZE: dichte gesteelde okselstandige bij-schermen die samen een ca. 20 cm lange pluimvormige bloeiwijze vormen.

BLOEMEN: paarsblauw, 7-10 mm lang, buisvormig, 5-lobbig waarvan de 4 bovenste klein en eivormig zijn en de onderste groot en gefranjeerd is; kelk 2-3 mm tijdens bloei, daarna uitgroeïend tot 5-6 mm in vruchtstadium; meeldraden tot 6 mm; vruchtbeginsel behaard tot kaal; bloeitijd september-oktober.

VRUCHTEN: tot 2 mm doorsnede, kaal tot behaard.

WINTERHARDHEID: USDA-zone 6-7 (als halfheester of vasteplant tot zone 5). Behalve temperatuur speelt ook gevoeligheid voor natte bodem een grote rol.

Deze soorthybride is ontstaan rond 1930. Hierbij was *C. mongholica* de moederplant en *C. incana* de pollenleverancier. De destijds geselecteerde kloon is nu bekend als 'Arthur Simmonds'. Deze naam werd later gegeven ter onderscheid van andere klonen van *C. xclandonensis* die daarna in omloop kwamen. Er is discussie geweest of al deze planten van *C. xclandonensis* niet gewoon binnen de variatie van *C. incana* viel. Dit is onlangs middels DNA-onderzoek opgehelderd

door Beharrell & Culham (2006). Er is wel degelijk invloed van *C. mongholica*. In ditzelfde onderzoek bleek dat alle klonen en cultivars van *C. xclandonensis* zeer waarschijnlijk direct of indirect nakomelingen zijn van de originele soortkruising, 'Arthur Simmonds' dus. Overigens bestaat deze soorthybride alleen in cultuur omdat de soorten in het wild een verschillend natuurlijk verspreidingsgebied hebben.

Inmiddels zijn er vele benaamde en onbenamde cultivars/klonen van deze soorthybride in omloop. Hierbij zijn soms ook weer terugkruisingen gemaakt met *C. incana*. In principe kunnen ook deze als *C. xclandonensis* worden benaamd, hoewel het verschil met *C. incana* bij sommigen erg klein en onduidelijk is. Sommige klonen hebben steriele, niet ontwikkelde meeldraden.

o *C. xclandonensis* 'Arthur Simmonds'

(Arthur Simmonds, West Clandon, GB, 1933)
GROEIWIJZE: (vrij) stevig, 0,8 m hoog en 0,9 m breed, halfdicht en onregelmatig vertakt, schuin opgaand.

BLADEREN: 5-10 × 1-3 cm, lancetvormig (relatief smal en groot), midgroen-grijsgroen, bladrand vrijwel gaafrandig tot zeer onregelmatig grof getand (0-3 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: 20 × 6 cm, halfdicht, rijk bloeiend.

BLOEMEN: paarsblauw (RHS cc 93CD), groot (ca. 1,1 cm breed); meeldraden ca. 10 mm lang; bloeitijd vroeg (begin sept. tot begin okt.).

Dit is de originele kloon van de soorthybride *C. xclandonensis*. Vroeger werd deze cultivar als *C. xclandonensis* verhandeld. Om het onderscheid met de later ontstane klonen duidelijk te maken werd later de naam 'Arthur Simmonds' gegeven.

Qua uiterlijk heeft de plant de standaardkenmerken van *C. xclandonensis*: halfhoog, ietwat onregelmatig vertakt, met (grijs)groene onregelmatig getande bladeren en paarsblauwe bloemen. In vergelijking met de andere *C. xclandonensis*-cultivars bloeit 'Arthur Simmonds' vroeg en heeft lange en smalle, zeer onregelmatig getande bladeren.

Historisch gezien is het een zeer belangrijke cultivar, maar verder is de plant inmiddels overtroefd door vele nieuwe cultivars. Hiervan is 'Heavenly Blue' het meest gelijkend.

o *C. xclandonensis* 'Ferndown'

(Stewarts Nursery, Ferndown, Dorset, GB, 1958)

GROEIWIJZE: stevig, 0,8 m hoog en 0,9 m breed, halfdicht en regelmatig vertakt, schuin opgaand.

BLADEREN: 4-7 × 1-3,5 cm, langwerpig-eivormig (relatief vrij breed en middelgroot), midgroen-grijsgroen, bladrand onregelmatig grof getand (1-4 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: 9 × 5,5 cm, rijk bloeiend.

BLOEMEN: (donker) paarsblauw (RHS cc 93BC), vrij klein (ca. 0,7 cm breed); meeldraden ca. 9 mm lang; bloeitijd middelvroeg (half sept. tot begin okt.).

De meest typerende kenmerken van 'Ferndown' zijn de vrij kleine (donker)paarsblauwe bloemen. Vanwege de bloemkleur lijkt de cultivar het meest op 'Kew Blue'. Ten opzichte hiervan heeft 'Ferndown' echter minder sterk en onregelmatiger getand blad.

Deze oude cultivar kon in de sortimentsproef niet goed beoordeeld worden. Een deel van het opgeplante materiaal bleek niet soortecht en een ander deel overleefde de eerste winter al niet. Van deze vrij oude cultivar zijn in Nederland vaak valse klonen in omloop. Bovenstaande beschrijving is gebaseerd op plantmateriaal in de moederplantentuin van de Naktuinbouw. Dit is wel soortecht. De cultivar is goed kouderesistent, maar behoorlijk gevoelig voor nattigheid. Volgens de winner is het een kruising tussen *C. incana* (pollen) en *C. xclandonensis* (zaad).

Inmiddels is de cultivar overtroffen door nieuwere cultivars zoals (de eigen nakomeling) 'First Choice' en door 'Inoveris' (GRAND BLEU). Staat volgens DNA-onderzoek van Beharrell, N & Culham, A (2006) dichtbij *C. mongholica*.

*** *C. xclandonensis* 'First Choice'

(P. Catt, Liss Forest Nursery Ltd., Greatham Liss, GB, voor 2002)

GROEIWIJZE: (vrij) stevig, 0,7-0,9(-1,2) m hoog en 0,7-1 m breed, halfdicht en iets onregelmatig vertakt, opgaand.

BLADEREN: 4-6 × 1,5-2,5 cm, langwerpig-lancetvormig (relatief middelbreed en vrij klein), midgroen, bladrand onregelmatig grof getand (1-4 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: 8 × 5 cm, dicht, zeer rijk bloeiend.

BLOEMEN: donker paarsblauw (RHS cc 93B), groot (ca. 1,1 cm breed); meeldraden ca. 6 mm lang; bloeitijd vroeg (begin sept. tot begin okt.). Typerend aan de nieuwe cultivar zijn de (vrij) donker paarsblauwe bloemen, de zeer rijke bloei in dichte pluimvormige bloeiwijzen, de vroege bloei en de vrij kleine bladeren.

Ten opzichte van 'Kew Blue' zijn de bladeren onregelmatiger getand en iets lichter en zijn de bloemen heel iets donkerder. Ten opzichte van 'Ferndown' zijn de bloemen iets groter en is de

67. *C. xclandonensis* 'First Choice'

bloei vroeger.

Dit is de meest waardevolle aanwinst van het afgelopen decennium. Het is een absolute verbetering van de oudere donker paarsblauw bloeiende cultivars 'Kew Blue' en 'Ferndown'. De belangrijkste reden is de nog rijkere bloei en vooral ook de betere groei (de cultivar is sterker). Ten opzichte van 'Inoveris' (GRAND BLEU) is de groei minder compact en minder stijf opgaand en zijn de bloemen iets donkerder. Door de keuringscommissie als enige cultivar gewaardeerd met drie sterren en daarmee momenteel in Nederland de beste van het sortiment

Het is een nakomeling van *C. xclandonensis* 'Ferndown'. De cultivar is niet beschermd, wat soms wel wordt gepretendeerd.

** *C. xclandonensis* 'Heavenly Blue'

(Dhr. Grullemans, Wayside Gardens, Mentor, Ohio, VS, 1993)

GROEIWIJZE: vrij stevig, 0,8 m hoog en 0,9 m breed, vrij los en onregelmatig vertakt, schuin opgaand.

BLADEREN: 4-8 × 1-2,5 cm, lancetvormig (relatief smal en middelgroot), midgroen-grijsgroen, bladrand vrijwel gaafrandig tot zeer onregelmatig grof getand (0-3 tanden per zijde).

68. *C. xclandonensis* 'Heavenly Blue'

BLOEIWIJZE: 20 × 5 cm, halfdicht, rijk bloeiend.
BLOEMEN: paarsblauw (RHS cc 93CD), vrij groot (ca. 1 cm breed); meeldraden ca. 10 mm lang; bloeitijd middelvroeg (half sept. tot begin okt.).

Dit is momenteel de meest gekweekte cultivar in Nederland. En niet onterecht; het is een relatief sterke cultivar met een rijke bloei. Met een waardering van twee sterren door de keuringscommissie behoort de cultivar samen met 'Inoveris' tot de beste twee paarsblauwe. Qua bloemkleur en grootte een gemiddelde *C. xclandonensis*. Hiermee heeft de cultivar veel weg van 'Arthur Simmonds', echter de bloei is iets later en de bladeren zijn iets kleiner. Bovendien overleeft 'Heavenly Blue' de Nederlandse winters beter.

**** *C. xclandonensis* 'Inoveris' ^{PBR} (GRAND BLEU)**

(INRA, Beaucouzé, F, 1997)

GROEIWIJZE: stevig, 0,7 m hoog en 0,8 m breed (relatief klein), zeer dicht en regelmatig vertakt, vrij stijf opgaand.

BLADEREN: 4-5,5 × 2-2,5 cm, langwerpig(-eivormig) (relatief middelbreed en vrij klein), donkergroen, bladrand zeer onregelmatig grof getand (1-5 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: dicht, zeer rijk bloeiend.

69. *C. xclandonensis* 'Inoveris' (GRAND BLEU)

BLOEMEN: paarsblauw (RHS cc 93C), vrij klein (ca. 0,7 cm breed); meeldraden ca. 10 mm lang; bloeitijd laat (eind sept. tot half okt.).

Een uitstekende Franse nieuwigheid. Vooral opvallend vanwege de kleine, compacte en vrij stijf opgaande groeiwijze en vrij kleine bloemen. Deze bloemen zijn iets donkerder dan die van bijvoorbeeld 'Heavenly Blue'. Bovendien zijn de bladeren donkergroen, zonder grijsint, zoals die wel voorkomt bij veel andere cultivars van *C. xclandonensis*. De plant valt niet gauw open. Wel zijn de takken vrij breekbaar; bij transport of bij harde wind kan dit soms schade geven. De bloemkleur komt vrijwel overeen met die van 'Heavenly Blue', hoewel 'Inoveris' iets donkerder is. Met name vanwege de groeiwijze is de cultivar goed te onderscheiden van de andere cultivars. Onder andere vanwege deze groeiwijze is het een perfecte potplant. Met een waardering van twee sterren door de keuringscommissie wordt dit duidelijk onderstreept. In 2000 kreeg deze cultivar al een bronzen medaille bij de nieuwighedenkeuringen op Plantarium en in 2002 een Getuigschrift van Verdienste.

Ontstaan als mutant door bestraling (behandeling van invitro-materiaal met gammastralen) uit 'Heavenly Blue'. De plant is (anno 2007) kwekersrechtelijk beschermd in Europa.

***C. xclandonensis* 'Kew Blue'**

(The Royal Botanic Gardens Kew, GB, 1945)

GROEIWIJZE: stevig, 0,8 m hoog en 0,9 m breed, halfdicht en regelmatig vertakt, schuin opgaand.
 BLADEREN: 2,5-5,5 × 1-2 cm, (langwerpig-)lancetvormig (relatief vrij smal en vrij klein), (donker)groen, bladrand vrij regelmatig grof getand (3-5 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: rijk bloeiend.

BLOEMEN: (donker) paarsblauw (RHS cc 93BC), middelgroot (ca. 0,8 cm breed); meeldraden deels fertiel en deels steriel; bloeitijd middelvroeg (half sept. tot begin okt.).

Kenmerkend vanwege de vrij donker paarsblauwe bloemen en de vrij kleine, vrij regelmatig getande bladeren. In vergelijking met 'Heavenly Blue' zijn de bloemen iets donkerder en zijn de bladeren kleiner en relatief regelmatiger getand; bovendien is 'Kew Blue' regelmatiger vertakt.

In Nederland zijn de meeste planten die onder 'Kew Blue' worden aangeboden niet soortecht. Dit komt onder andere doordat de echte 'Kew Blue' een vrij zwakke plant is die onder de Nederlandse klimaatomstandigheden vaak uitvalt. In de sortimentsproef waren drie verschillende klonen van 'Kew Blue' aanwezig, die geen van allen soortecht waren. Daarom heeft 'Kew Blue' geen sterrenbeoordeling gekregen. Bovenstaande beschrijving is gebaseerd op plantmateriaal in de moederplantentuin van de Naktuinbouw. Dit is wel soortecht. 'Kew Blue' is inmiddels overtroffen door andere, met name 'First Choice'.

Zaailing van 'Arthur Simmonds'. In 1964 kreeg deze cultivar een Getuigenschrift van Verdienste.

***C. xclandonensis* 'Persshore'**

(Persshore Horticultural College, GB)

GROEIWIJZE: stevig, 0,7 m hoog en 0,7 m breed (relatief klein), halfdicht en iets onregelmatig vertakt, schuin opgaand.

BLADEREN: 5-9 × 1-3 cm, (langwerpig-)lancetvormig (relatief vrij smal en vrij groot), (donker)groen-grijsgroen, bladrand vrijwel gaafrandig tot zeer onregelmatig grof getand (0-2 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: 7 cm, dicht, rijk bloeiend.

BLOEMEN: paarsblauw (RHS cc 93C), middelgroot (ca. 0,8 cm breed); meeldraden ca. 8 mm lang; bloeitijd middelvroeg (half sept. tot begin okt.).

Typerend aan 'Persshore' zijn de kleine habitus in combinatie met de vrij grote bladeren die vaak grotendeels gaafrandig zijn of 1-2 onregelmatige grove tanden hebben. De paarsblauwe bloemen zitten in dichte brede pluimvormige bloeiwijzen.

Ten opzichte van 'Heavenly Blue' zijn de plant en de bloeiwijze kleiner en compacter en zijn de bladeren iets groter en (nog) minder getand. Het is een vrij zwakke plant waarvan het blad gedurende de opplant niet fris was. Volgens de keuringscommissie geen aanwist van het sortiment. 'Heavenly Blue' en 'Inoveris' zijn bijvoorbeeld beter. De plant is ook wel in omloop als 'Persshore Select', maar deze naam is niet toegestaan volgende de cultuurplantencode.

**** *C. xclandonensis* 'Summer Sorbet' PBR**

(West End Nurseries, Newton Abbot, GB, 2002)

GROEIWIJZE: stevig, 0,9-1,2 m hoog en 1,2-1,8 m breed (relatief groot), halfdicht en regelmatig vertakt, schuin opgaand.

BLADEREN: 5-9 × 2,5-4 cm, langwerpig(-eivormig) (relatief middelbreed en vrij groot), geelbont, bladrand vrij onregelmatig grof getand (2-4 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: 13 × 4,5 cm, halfdicht, rijk bloeiend.

BLOEMEN: (licht) paarsblauw (RHS cc 93D), vrij klein (ca. 0,7 cm breed); meeldraden ca. 7 mm lang; bloeitijd laat (eind sept. tot half okt.).

'Summer Sorbet' is onmiskenbaar vanwege het geelbonte blad. Daarnaast is het een sterke groeier waarvan het blad relatief vrij sterk getand is. Met name vanwege het mooie geelbonte blad en

70. *C. xclandonensis* 'Summer Sorbet'

de sterke en gezonde groei is het één van de beste aanwinsten van de afgelopen jaren. Dit werd door de keuringscommissie onderstreept door de plant met twee sterren te waarderen. In 2003 kreeg deze cultivar al een bronzen medaille bij de nieuwighedenkeuringen op Plantarium. Soms komt groene terugslag voor; dit moet uiteraard verwijderd worden.

Volgens enkele literatuurbronnen is het een mutant van 'Kew Blue', ontstaan in 1998; de groei is echter veel robuuster. Waarschijnlijk is het dus van een onechte 'Kew Blue'. De plant heeft morfologisch veel overeenkomst met *C. incana*. Echter volgens volgens DNA-onderzoek van Beharrell, N & Culham, A (2006) is de cultivar juist meer verwant aan *C. mongholica*.

De plant wordt soms ook wel aangeduid met de werknaam 'Dyraisey', waarbij het lijkt alsof 'Summer Sorbet' de merknaam is. Dit is echter zeker niet het geval omdat de plant bij het Europees kwekersrechtbureau als 'Summer Sorbet' geregistreerd staat. 'Dyraisey' is dus een overbodige naam. De plant is (anno 2007) kwekersrechtelijk beschermd in Europa.

o *C. ×clandonensis* 'Thetis' ^{PBR} (STEINTHE)
(Steinegger Baumschulen, Rheinvelden, D, 2002)

GROEIWIJZE: stevig, 0,8 m hoog en 0,6 m breed (relatief klein), vrij los tot halfdicht en iets onregelmatig vertakt, vrij stijf opgaand.

BLADEREN: 3,5-6,5 × 1,5-2,5 cm, langwerpig-lancetvormig (relatief vrij smal en vrij klein), (donker)groen-grijsgroen, bladrand vrijwel gaafrandig of met enkele grove onregelmatige tanden (0-3 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: 5 cm, dicht, middelrijk bloeiend.

BLOEMEN: paarsblauw (RHS cc 93C), middelgroot (ca. 0,9 cm breed); meeldraden ca. 10 mm lang; bloeitijd vroeg (begin sept. tot begin okt.). Kenmerkend voor 'Thetis' zijn de kleine en vrij stijf opgaande groeiwijze, de korte pluimvormige bloeiwijzen en de paarsblauwe bloemen die iets donkerder zijn dan van 'Heavenly Blue'. Bovendien is het blad klein en grotendeels gaafrandig (soms 1-3 onregelmatige tanden per zijde).

Qua stijve groeiwijze lijkt deze cultivar op 'Inoveris', maar deze laatste groeit nog stijver en heeft iets lichter gekleurde en iets kleinere bloemen. Bovendien bloeit 'Thetis' vroeger. Het is geen verkeerde plant, maar voegt weinig toe. Volgens de keuringscommissie geen aanwinst van het sortiment. 'Heavenly Blue' en 'Inoveris' zijn bijvoorbeeld beter.

De plant is sinds 2007 kwekersrechtelijk beschermd in Europa.

o *C. ×clandonensis* 'Worcester Gold'

(Claude Palmer, St Johns Nurseries, Worcester, GB, ca. 1970)

GROEIWIJZE: vrij slap, 0,8 m hoog en 1,1 m breed, los en onregelmatig vertakt, schuin opgaand tot horizontaal.

BLADEREN: 5-9 × 1,5-2,5 cm, lancetvormig (relatief zeer smal en vrij groot), geelgroen tot geel, bladrand zeer onregelmatig grof getand (1-4 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: 20 × 5 cm, los, middelrijk bloeiend.

BLOEMEN: paarsblauw (RHS cc 93C), middelgroot (ca. 0,9 cm breed); meeldraden ca. 2 mm lang, vaak steriel; bloeitijd laat (eind sept. tot half okt.).

Het belangrijkste kenmerk van 'Worcester Gold' is het relatief zeer smalle (groen)gele blad. Een andere opvallendheid aan deze cultivars is het feit dat de meeldraden vaak steriel zijn. Hiermee is deze cultivar uniek en kan met geen enkele andere worden verward. Weliswaar heeft *C. incana* 'Jason' (SUNSHINE BLUE) ook geel blad, maar dit is veel breder en kleiner en meer en regelmatig getand. Bovendien heeft 'Jason' gewoon normaal ontwikkelde meeldraden.

De bladkleur van 'Worcester Gold' is onevenwichtig geel en groen. Vooral binnenin de plant, waar minder licht is, is de kleur groener. Hierdoor ontstaat een onregelmatige kleurverdeling. Ook verkleurt het oudere blad van geel naar geelgroen. De cultivar wordt overtroffen door *C. incana* 'Jason' (SUNSHINE BLUE).

C. divaricata Maximowicz

GROEIWIJZE: vaste plant, 0,4-1(-2) m hoog; stengels 4-hoekig, jonge scheuten licht behaard
BLADEREN: 8-15 × 4-8 cm, ca. eivormig tot langwerpig-eivormig, stomp getand, kort toegespitst aan de top, de basis iets hartvormig tot afgerond, groen, zwak behaard, sterk onaangenaam geurend; bladsteel 0,5-2 cm.

BLOEIWIJZE: losse lang gesteelde bijschermen die samen een ca. 50 cm lange pluimvormige bloeiwijze vormen.

BLOEMEN: paarsblauw, ca. 2 cm in doorsnede; kroonbuis 8-16 mm lang, buisvormig, 5-lobbig waarvan de 4 bovenste relatief klein en gaafrandig zijn en de onderste groter, omgekeerd eivormig en teruggeslagen is; kelk 2-3 mm tijdens bloei, daarna uitgroeiend tot 5-6 mm in vruchtstadium; meeldraden en stijl uit de kroonbuis stekend; vruchtbeginsel behaard; bloemstelen 2-

71. *C. divaricata*

3(-11) cm lang, met klierharen; bloeitijd in Nederland aug.-okt.

VRUCHTEN: 4-4,5 mm doorsnede, bezet met klierharen.

WINTERHARDHEID: USDA-zone 6

VERSPREIDINGSGEBIED: China, Korea en Japan. Vaak in gemengde bossen, langs berghellingen en in wegbermen op 700-2900 m hoogte.

Deze vaste plantensoort wijkt behoorlijk af van de veel bekendere en meer heestervormige soorten *C. incana* en *C. xclandonensis*. Naast het vaste plantenkarakter is dit ook vanwege de grotere omvang, de veel lossere en grotere bloeiwijze. Verder zijn de bladeren groter en hebben bovendien een sterke onaangename geur; dit in tegenstelling tot de aromatisch geurende bladeren van de andere soorten. Door Cantino et al. (1999) wordt *C. divaricata* ondergebracht in een apart geslacht: *Tripora*.

C. incana (Thunb. Ex Houtt) Miquel
syn. *C. mastacanthus* Schauer
C. tangutica Hort.

GROEIWIJZE: heester of halfheester, 0,5-1 m hoog (zelden tot 2 m); stengels rondachtig (niet 4-hoekig), jonge scheuten sterk behaard.

BLADEREN: 2,5-8 × 1,3-3 cm, eivormig tot langwerpig-eirond, regelmatig grof getand (3-8 pun-

72. *C. incana*

tige tanden aan elke zijde), met spitse tot stompe top, de basis iets wigvormig tot afgerond, grijs-groen en licht behaard aan de bovenzijde, dicht viltig behaard aan de onderzijde, sterk en aangenaam aromatisch geurend; bladsteel 0,5-2 cm.

BLOEIWIJZE: dichte gesteelde bijschermen die samen een 10-20 cm lange pluimvormige bloeiwijze vormen.

BLOEMEN: paarsblauw, 7-10 mm lang, buisvormig, behaard aan de buitenzijde, 5-lobbig waarvan de 4 bovenste klein en eivormig zijn en de onderste groot en gefranjeerd is; kelk 2-3 mm tijdens bloei, daarna uitgroeïende tot 5-6 mm in vruchtstadium; meeldraden ver uit de bloem stekend; vruchtbeginsel behaard tot kaal; bloeitijd nazomer en herfst.

VRUCHTEN: tot 2 mm doorsnede, kaal tot behaard.

WINTERHARDHEID: USDA-zone 6-7 (als vasteplant tot zone 5)

VERSPREIDINGSGEBIED: China, Oost-Taiwan, Korea tot Japan. Komt van nature voor op hellingen en langs wegen, 100-800 m.

Dit is in cultuur veruit de bekendste *Caryopteris*-soort. Zeer typerend zijn de sterk aromatische regelmatig en vrij grof getande bladeren en natuurlijke de gewoonlijk paarsblauwe bloemen die in vrij dichte gesteelde bijschermen staan en

waarvan de onderste kroonlob groot en gefranjeerd is. Ten opzichte van *C. mongholica* groeit *C. incana* veel beter in het Nederlandse klimaat, vooral qua vochttolerantie.

Deze soort werd in 1844 voor het eerst in Europa geïntroduceerd door Robert Fortune, die planten uit het wild had verzameld in China in de buurt van Guangzhou (vroeger Kanton).

o *C. incana* 'Autumn Pink' PBR

(K. Kromhout & Zn, Hazerswoude, ca. 2001)

GROEIWIJZE: stevig, 1 m hoog en 1 m breed, dicht en regelmatig vertakt, schuin opgaand.

BLADEREN: 3,5-6 × 2,5-3 cm, langwerpig-eivormig (relatief vrij breed en vrij klein), midgroen, bladrand regelmatig grof getand (4-7 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: middelrijk bloeiend.

BLOEMEN: licht paarsroze (RHS cc 75CD); bloeitijd laat (eind sept. tot eind okt.).

Het meest opvallend aan deze cultivar is de paarsroze bloemkleur. Ook het vrij brede en vrij kleine, regelmatig getande blad is kenmerkend. Hiermee is 'Autumn Pink' met geen enkele andere cultivar uit de proef te verwarren.

Wel is er inmiddels een andere roze bloeiende cultivar uit Amerika op de markt: *C. xclandonensis* 'Durio' (PINK CHABLIS). Deze nieuwig-

heid is in het onderzoek niet in levende lijve aanschouwd, maar gepubliceerde foto's duiden erop dat de verschillen met 'Autumn Pink' erg gering zijn.

In de sortimentsopplant heeft 'Autumn Pink' geen goede indruk achter gelaten. De eerste winters werden steeds ternauwernood overleefd en de groei en ontwikkeling gedurende het seizoen was maar erg mager. De bloemkleur is weliswaar bijzonder voor een *Caryopteris*, maar ook wel erg flets. Daarom geen positieve waardering door de keuringscommissie.

C. incana 'Autumn Pink' is (anno 2007) kwekersrechtelijk beschermd in Europa.

* *C. incana* 'Blue Cascade'

(Engeland, voor 1989)

syn. *C. incana* 'Weeping Form',

GROEIWIJZE: vrij slap, 0,8-1 m hoog en 1,2-1,7 m breed (relatief groot), halfdicht en onregelmatig vertakt, overhangend.

BLADEREN: 4-7 × 2,5-5 cm, eivormig (relatief breed en middelgroot), (donker)groen, bladrand vrij regelmatig grof getand (3-4 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: 20 × 4,5 cm, halfdicht, rijk bloeiend.

BLOEMEN: paarsblauw (RHS cc 93CD), middelgroot (ca. 0,9 cm breed); meeldraden ca. 10 mm

73. *C. incana* 'Blue Cascade'

lang; bloeitijd laat (eind sept. tot half okt.).

Het meest opvallend aan deze cultivar is de overhangende groeiwijze. De plant is behoorlijk veel breder dan hoog. Het blad is conform dat van *C. incana*: relatief breed en regelmatig grof getand. Door de bijzondere groeiwijze en het feit dat deze cultivar het in Nederland goed uithoudt gaf de keuringscommissie één ster als waardering.

Deze cultivar is jarenlang in omloop geweest onder de voorlopige en ongeldige naam *C. incana* 'Weeping Form'. In Engeland is (o.a. door Hillier & Coombes, 2002) de geldige naam *C. incana* 'Blue Cascade' gegeven.

*** *C. incana* 'Jason' PBR (SUNSHINE BLUE)**

(Peter Champion, Somerset, GB)

GROEIWIJZE: vrij stevig, 0,6-0,8 m hoog en 0,9-1,4 m breed (relatief groot), vrij los tot halfdicht vertakt, schuin opgaand.

BLADEREN: 3-4,5 × 1,5-2,5 cm, langwerpig-eivormig (relatief vrij breed en klein), geel-groen-geel, bladrand regelmatig grof getand (4-6 tanden per zijde).

BLOEIWIJZE: 7 × 4 cm, los, middelrijk bloeiend.

BLOEMEN: paarsblauw (RHS cc 93CD), middelgroot (ca. 0,8 cm breed); meeldraden ca. 9 mm lang; bloeitijd laat (eind sept. tot half okt.).

74. *C. incana* 'Jason' (SUNSHINE BLUE)

Deze geelbladige cultivar is snel te herkennen aan zijn blad: geel, relatief breed en klein. Hiermee is geen verwarring mogelijk met andere cultivars. 'Worcester Gold', de andere geelbladige cultivar heeft veel groter en relatief smaller blad. De keuringscommissie waardeerde de vrij egale gele bladkleur en heeft 'Jason' met één ster beoordeeld. Hiermee overtreft deze cultivar 'Worcester Gold'.

De plant is (anno 2007) kwekersrechtelijk beschermd in Europa.

***C. mongholica* Bunge**

GROEIWIJZE: heester of halfheester, 0,3-1 m hoog (zelden tot 1,5 m); stengels rondachtig (niet 4-hoekig), jonge scheuten vaak paarsbruin, behaard, later kaal.

BLADEREN: 0,8-4 × 0,2-1 cm, lijn- tot lancetvormig, (vrijwel) gaafrandig, met spitse tot stompe top, de basis iets wigvormig tot afgerond, bovenzijde donkergroen en zwak behaard, onderzijde grijsgroen en dicht viltig behaard, sterk en aangenaam aromatisch geurend; bladsteel ca. 0,3 cm.

BLOEIWIJZE: dichte gesteelde bijschermen die samen een pluimvormige bloeiwijze vormen.

BLOEMEN: in dichte bijschermen; kroon paarsblauw, 10-15 mm lang; kroonbuis 5 mm, buisvormig, behaard in de keel, 5-lobbig waarvan de 4 bovenste klein en eivormig zijn en de onderste groot en sterk gefranjeerd is; kelk klokvormig, ca. 3 mm tijdens bloei; tanden lijn- tot lijn-lancetvormig, ca. 1,5 mm; meeldraden en stijl uitstekend; vruchtbeginsel kaal; bloeitijd nazomer en herfst.

VRUCHTEN: rondachtig, kaal.

WINTERHARDHEID: USDA-zone 5-6 (als vaste plant tot zone 4). Behalve temperatuur speelt vooral ook gevoeligheid voor natte bodems een grote rol.

VERSPREIDINGSGBIED: W. China & Mongolië. Komt van nature voor op droge, open hellingen en in berggebied, 1100-1300 m.

Deze soort is vlak na de ontdekking door Bunge in 1833 voor het eerst geïntroduceerd in Europa in Frankrijk. Daar is de soort weer verdwenen en pas weer geherintroduceerd in 1866 vanuit Zuid-Mongolië door Père David in 1866. In veel Europese landen, waaronder Nederland, is deze soort vanwege de gevoeligheid voor nattigheid, moeilijk in leven te houden. Soms gaat het enkele winters goed, maar bij vrij natte winters gaan de planten vervolgens te gronde.

Ten opzichte van *C. incana* is de soort kleiner en is het blad veel minder (tot helemaal niet) getand.

Cultivars uit literatuur

Het sortiment *Caryopteris* is volop in beweging. Elk jaar komen er nieuwe cultivars bij, maar er vallen er ook elke jaar weer af doordat ze niet of nauwelijks meer gekweekt worden of überhaupt niet meer bestaan. Hieronder volgt een opsomming van alle namen die in literatuur en op internet gevonden zijn. Indien mogelijk voorzien van informatie.

C. xclandonensis 'Azure'

(Verenigde Staten?, recent)

Ca. 1 m hoog, even breed als hoog; bloemen helder paarsblauw.

C. xclandonensis 'Blaue Donau'

(Syngenta Seeds, Enkhuizen, 1998)

Middelsterk groeiend, 0,85 m hoog en 1,10 m breed. Bladeren 3-5 × 1,3-1,5 cm, vaak gaaf-randig, soms met 1-3 tanden per zijde. Bloemen lichtpaarsblauw. De plant is geselecteerd door Wenzl Adolf, Waldneukirchen, Oostenrijk.

C. xclandonensis 'Blauer Spatz'

(HBLVA für Gartenbau, Wien-Schönbrunn, Oostenrijk)

Vrij langzaam groeiend, 0,9 m hoog en 1,3 m breed. Bladeren halfgroot, 5,5-8 × 1,5-3 cm, gaafrandig tot onregelmatig grof getand (1-3 tanden per zijde). Bloemen donkerpaarsblauw.

C. xclandonensis 'Blue Knoll'

(Verenigde Staten?, recent)

Bloemen helderblauw; bladeren grijsgroen.

C. xclandonensis 'Blue Mist'

(voor 1989)

Opgaande plant, met ovaal-lancetvormige bladeren, die naar de top toe getand zijn. Bloeiwijze los. Bloemen paarsblauw (RHS-cc 91B). De naam Blue mist is ook een Amerikaanse volksnaam voor *Caryopteris incana* en *xclandonensis*. Er zijn ook andere klonen onder de naam 'Blue Mist' in omloop. De naam is volgens de cultuurplantencode niet toegestaan omdat dit teveel verwarring geeft, en dat blijkt ook.

C. xclandonensis 'Dark Knight'

(Verenigde Staten, recent)

Compacte plant, tot 0,9 m hoog en 1,2 m breed, met zeer donkerblauwe bloemen (donkerder dan 'Kew Blue'). Zeer rijk bloeiend. Bladeren grijsgroen, vrij groot, 7-9 × 2,2-3,5 cm, groten-deels gaafrandig, soms met 1 onregelmatige

tand aan 1 of 2 zijden. Redelijk winterhard. Een hardnekkige spellingvariant is 'Dark Night'

C. xclandonensis 'Dark Prince'

(Engeland?, recent)

C. xclandonensis 'Dunngold'

(L. Dunne, County Kildare, Ierland, 1998)

Deze cultivar is waarschijnlijk niet meer in cultuur en wellicht ook nooit geweest.

C. xclandonensis 'Durio' (PINK CHABLIS)

(Dalton Durio, Louisiana Nursery, Verenigde Staten, recent)

Bloemen roze; zaailing van 'Blue Mist'. Deze cultivar lijkt erg veel op *C. incana* 'Autumn Pink', misschien wel hetzelfde.

C. xclandonensis 'Heavenly Baby'

(Frankrijk?, 2006)

Compacte plant, 0,5-1 m, met helder paarsblauwe bloemen. Blad grijsgroen.

C. xclandonensis 'Longwood Blue'

(Longwood Gardens, Verenigde Staten)

0,5-0,9 m hoog. Blad grijsgroen. Bloemen licht paarsblauw, vaak al op jonge leeftijd al bloeiend. Ook als snijbloem gebruikt.

C. xclandonensis 'Louis Cornuz'

(Frankrijk ?)

Bladeren zilvergrijs. Bloemen licht paarsblauw. Staat volgens DNA-onderzoek van Beharrell, N & Culham, A (2006) dichtbij *C. mongholica*.

C. xclandonensis 'Minbleu' ^{PBR} (PETIT BLEU)

(Jean-Paul Devasse, Perpinières Minier, Beaufort-en-Vallee (F), 2002)

Compacte plant met donkerpaarsblauwe bloemen. Bladeren glimmend donkergroen. De plant is ook behoorlijk resistent tegen hertenvraat. De plant is (anno 2007) kwekersrechtelijk beschermd in Europa.

C. xclandonensis 'Moody Blue'

(Kieran Dunne, L&K Dunne Nurseries, Ierland, vóór 2003)

Nieuwe bontbladige cultivar met donkerpaarsblauwe bloemen. Anno 2007 nog niet of nauwelijks in de handel.

C. xclandonensis 'Newleaze'

Naam uit Engeland, vóór 2000.

Deze cultivar is waarschijnlijk niet meer in cultuur en wellicht ook nooit geweest.

***C. xclandonensis* 'White Surprise'**

(J.J. Bos, Wilp, 2007)

Kwekersrechtelijke bescherming in Europa is anno 2007 in aanvraag. Bladeren witbont, bloemen helderblauw, ontstaan als mutant in 'Arthur Simmonds'. Nog niet in de handel.

***C. divaricata* 'Electrum'**

(Herkomst?, recent)

Bossige plant, ca. 1 m hoog en 1 m breed. Bladeren witbont. Bloemen paarsblauw. Bloeitijd augustus-oktober.

***C. divaricata* 'Jade Shades'**

(Herkomst?, recent)

75 cm hoog. Bladeren met gele rand; in loop van de zomer 3 tinten groen. Bloemen lichtblauw.

***C. divaricata* 'Pink Illumination'**

(Kyushu Sanso En, Japan, ca. 2005)

Plant ca. 1,5 m hoog met bont blad. Bloemen lichtroze.

***C. divaricata* 'Snow Fairy'**

(Japan, voor 2003)

Bladeren witbont. Bloemen paarsblauw. Zeer droogtetolerant.

***C. glutinosa* Rehd.**

Struik van 0,5 tot 2 meter hoog. Bladeren 1-3 × cm, lancetvormig, met stompe top en ingerolde bladranden, vrij sterk glimmend; bladsteel 2 mm, iets behaard. Bloeiwijzen okstelstandig, veelbloemig; bloemsteel tot 1 cm, iets behaard. Kroon paarsblauw, tot 6 mm, de onderlobben kort gefranjerd; kelk tot 3 mm, lobben eivormig, spits; vruchtbeginsel behaard.

***C. incana* 'Alba'**

Hoogte ca. 0,8 m. Bloemen wit.

***C. incana* 'Blue Billows'**

(Verenigde Staten, ca. 1978)

Lage compacte groeiwijze. Bloemen paarsblauw.

***C. incana* 'Candida'**

Bloemen wit

***C. incana* 'Cary'**

(Planteopfermeringsstationen Lunderskov, Denemarken, ca. 1995)

Struik, ca. 1 m hoog. Bladeren eirond tot langwerpig, 5-7 cm lang, zwak en onregelmatig gezaagd, donkergroen aan de bovenzijde en grijsgroen van onderen. Bloemen paarsblauw.

75. *C. incana* 'Cary'

Bloeitijd september tot oktober. Bloeit iets later dan 'Heavenly Blue'. Deze cultivar is onder andere geselecteerd op winterhardheid in Denemarken. In dat land is het een zg. DAFO-plant. Voor export naar koudere streken is dit een goede cultivar.

Afgaande op de omschrijving en onderzocht fotomateriaal is dit een *C. xclandonensis* en geen *C. incana*, maar dit moet eerst bevestigd worden aan de hand van levend materiaal.

***C. incana* 'Dauphin Violet'**

Geen informatie.

C. 'Lisaaura' (HINT OF GOLD)

(Liss Forest Nursery Ltd., Greatham Liss, GB, 2007)

Bloemen blauw, in een gesloten krans. Blad geel. Een kruising tussen grootbladige *C. incana* en een geelbladige *C. xclandonensis*. Kwekers-rechtelijke bescherming in Europa is anno 2007 in aanvraag.

C. mastacanthus Schauer: *C. incana*

***C. odorata* (D. Don) Robinson**

syn. *C. wallichiana* Schauer

Struik, tot 4 m hoog, met 4-hoekige stengels; jonge scheuten behaard. Bladeren 2-12 cm, lancetvormig tot ovaal, vrijwel gaafrandig tot getand; bladstelen ca. 1,3 cm. Bloemen in compacte okselstandige pluimen/bijtschermen, ca.

1,25 cm, zoet geurend, bleekpaars tot paarsblauw; bloemsteel dicht behaard. Kroonbuis behaard, ca. 8 mm, met smalle eivormige lobben tot 8 mm. Kelkbuis tot 2 mm, lobben tot 3 mm, ovaal tot lancetvormig, dicht behaard; bloeitijd nazomer en herfst. Vruchten ca. 3 mm, donkerblauw bij rijpheid, dicht behaard. Komt van nature voor in Pakistan en Bhutan.

C. sinensis (Lour.) Dippel: *C. incana*

C. tangutica Hort: *C. incana*

***C. tangutica* Maxim**

Er is veel verwarring over deze soort. Door Beharrell & Culham (2006) is in ieder geval aangehouden dat planten onder de naam *C. tangutica* in cultuur in werkelijkheid behoren tot *C. incana*. In praktijk werd *C. tangutica* meestal ook al beschouwd als synoniem. Echter Chen & Gilbert (1994) beschouwen de soort in het wild wel als aparte soort. Qua distributie ligt deze soort in tussen de Oostelijke en lagere en meer kustgerelateerde verspreiding van *C. incana* en het hogere en meer noordelijke verspreidingsgebied landinwaarts van *C. mongholica*. *C. tangutica* zou zich moeten onderscheiden van *C. incana* doordat de vruchtjes kaal i.p.v. behaard zijn en doordat de bladonderzijde grijsgroen i.p.v. groen is. Sterke verschillenmerken zijn het echter niet. Wellicht is een relatie in de vorm van een ondersoort hier meer op zijn plaats.

Overzichtstabel beoordeelde sortiment

	Naam	Hoogte (m)	bladkleur	bloemkleur	bloeitijd
	<i>C. xclandonensis</i>				
o	- 'Arthur Simmonds'	0,8	(grijs)groen	paarsblauw	vroeg
o	- 'Ferndown'	0,8	(grijs)groen	(donker) paarsblauw	middenvroeg
***	- 'First Choice'	0,9	groen	donker paarsblauw	vroeg
**	- 'Heavenly Blue'	0,8	(grijs)groen	paarsblauw	middenvroeg
**	- 'Inoveris' (GRAND BLEU)	0,7	donkergroen	paarsblauw	laat
n.b.	- 'Kew Blue'	0,8	(donker)groen	(donker) paarsblauw	middenvroeg
o	- 'Persshore'	0,7	(donker)grijs)groen	paarsblauw	middenvroeg
**	- 'Summer Sorbet'	1,2	geelbont	(licht) paarsblauw	laat
o	- 'Thetis' (STEINTHE)	0,8	(donker)grijs)groen	paarsblauw	vroeg
o	- 'Worcester Gold'	0,8	groengeel	paarsblauw	laat
	<i>C. divaricata</i>	1,5	groen	paarsblauw	zeer vroeg
	<i>C. incana</i>				
o	- 'Autumn Pink'	1	groen	paarsroze	laat
*	- 'Blue Cascade'	1	(donker)groen	paarsblauw	laat
*	- 'Jason' (SUNSHINE BLUE)	0,6	groengeel	paarsblauw	laat

Literatuur

- ALEXANDER, C., J. CULLEN, S. M. WALTERS & AL. (eds) (1986-2000): *European Garden Flora*
- BEAN, W.K. (1970): *Trees and shrubs hardy in the British Isles. Vol. 1* - John Murray, London
- BEHARRELL, N & CULHAM, A (2006): *The origin of Caryopteris × clandonensis and its cultivars* - Plantsman 5(3): 192-197
- BOOM, B.K. (2000): *Nederlandse Dendrologie* - H. Veenman & Zn. B.V., Ede, ed. 13, 585 p.
- CANTINO, P.D., S.J. WAGSTAFF & R.G. OLMSTEAD (1999): *Caryopteris (Lamiaceae) and the conflict between phylogenetic and pragmatic considerations in botanical nomenclature*. - Syst. Bot. 23, p. 369-386.
- CHEN, S.L. & GILBERT, M. (1994): Caryopteris in Wu, Z.Y & Raven, P.H. (eds) *Flora of China* vol 17- Science Press, Beijing.
- GELDEREN, D.M. VAN (1993): *Dankbare Caryopteris* - Gartenpraxis 8, p. 52-53
- HILLIER, J.C. & COOMBES, A. (2002): *Hillier's Manual of Trees & Shrubs, ed. 7* - David & Charles, Londen.
- HUXLEY ET AL. (1992): *The New R.H.S. Dictionary of Gardening, vol. 1* - The Macmillan Press Limited, Londen en Basingstoke.
- KRÜSSMANN, G. (1976): *Handbuch der Laubgehölze, Band I, 2de druk* - P. Parrey, Berlijn-Hamburg.
- PATTISON, G. (1989): *Caryopteris × clandonensis* - The Plantsman 11(1), p. 15-18
- PIRC, H. (2003): *Caryopteris - neue Sorten mit besseren Eigenschaften* - Gartenpraxis 3, p. 42-48

Ir. M.H.A. (Marco) Hoffman

Wetenschappelijk onderzoeker sortiment / taxonomie bij Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO Bomen), Lisse

Summary

The rather small genus of *Caryopteris* contains some striking small shrubs in late summer and autumn in Dutch gardens. Especially *C. incana* and *C. × clandonensis* are well known. There is however much confusion about the identity of some older cultivars like 'Kew Blue', 'Heavenly Blue' and 'Arthur Simmonds'. The assortment has grown to almost double the number of cultivars in recent years. That's why Applied Plant Research gives an overview. Over 20 cultivars of *Caryopteris* have been collected in the Boskoop trial field of Applied Plant Research. Both old and new plants have been evaluated in cooperation with the Royal Boskoop Horticultural Society.